

УДК 316.7:379.8

ЦІНІСНО-СМИСЛОВА СУТНІСТЬ СВЯТА І ЙОГО РОЛЬ У ГАРМОНІЗАЦІЇ КУЛЬТУРНОГО БУТТЯ СУЧАСНОЇ ЛЮДИНИ

Тамара Троїцька, Олена Троїцька, Ольга Поправко

Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького

У статті досліджена природа свята як символічної форми культури. Визначено, що будучи екзистенціалом людського буття, свято не тільки виражає й акумулює специфічно людські цінності й смисли життя, але в такий спосіб виступає ефективною формою збереження, передачі цінностей минулого, творення сучасної системи ціннісних орієнтацій, що забезпечать неперервність культурного буття людини.

Ключові слова: буття людини, культурне буття, свято, смисл, ціннісна орієнтація, цінність.

Троицкая Тамара, Троицкая Елена, Поправко Ольга. Ценностно-смысловая сущность праздника и его роль в гармонизации культурного бытия современного человека

В статье исследована природа праздника как символической формы культуры. Определено, что будучи экзистенциалом человеческого бытия, праздник не только выражает и аккумулирует специфически человеческие ценности и смыслы жизни, но таким образом выступает эффективной формой сохранения, передачи ценностей прошлого, создание современной системы ценностных ориентаций, обеспечивающих непрерывность культурного бытия человека.

Ключевые слова: бытие человека, культурное бытие, праздник, смысл, ценностная ориентация, ценность.

Troitska Tamara, Troitska Olena, Popravko Olga. The value-semantic essence of the holiday and its role in the harmonization of the cultural being of the modern man.

The actuality of the research is due to the existing problems of the development of the cultural person, which should not lose the faith, the hope and the humaneness in the calls of the time and the space. But the modern stage of the development of the culture demonstrates the situations of the alienation of the man from the nature, other people, their own essence. As the result, the person realizes the imperfection of his life and does not feel confident in the realization of the existential properties. Such condition requires the search of the sources of the harmonization of the cultural space of the person, so the strengthening of its connections with the outside world and the finding of the harmony in its own microcosm.

The authors propose to turn to the philosophical analytics of the origins of the culture. In their opinion, those the universally important value are laid down which will allow to work out the new strategies of the ordering of the cultural being of the man. The holiday in this sense appears as one of the first phenomena of the culture and it is the bearer of the universally significant human values and the meanings, which are reproduced in the cultural being of the man, and thus, they maintain harmony.

Researching the nature of the holiday, the authors turn to the understanding of the holiday as the symbolic form of the culture. This approach gave the opportunity to comprehend this phenomenon as the value-semantic universe of the human way of the being in the world, which helps to streamline the cultural being of the man with the help of the symbolic mastering.

The value potential of the holiday is realized through the functions; it carries out in the cultural being of the person. The authors point out the function of the designing and the ordering of the cultural chronotope, as well as the ideological, the educational, the integrative, the socializing, the compensatory, the artistic-aesthetic, the communicative functions. Such functional orientation of the holiday is allowed to save and to transmit socially significant experience, it contributes to its individual assimilation, which supports the continuity of the human being.

Key words: human being, cultural being, holiday, meaning, value orientation, value.

Постановка проблеми

Культура – це те, що створює людина і те, що живе в людині. Однією з сутнісних ознак сучасного етапу розвитку культури є зростаючі процеси відчуження людини від природи, інших людей і від своєї власної сутності, у результаті чого вона усвідомлює недосконалість свого культурного простору і породжених ним соціальних інститутів та форм діяльності, необхідних для її існування й розвитку. Цим обумовлена необхідність звернення до минулого.

Традиційна культура постійно звертається до минулого, як першооснови свого існування. Порівнюючи своє власне культурне буття з цінностями й нормами, закладеними в минулому, вона виробляє нові стратегії впорядкування

культурного буття. Звертаючись до історичного досвіду окремих народів або людства в цілому, сучасна людина прагне знайти форми взаємодії з природою, іншими людьми, суспільством, які б відповідали її потребам; відкрити нові форми (згадати ті, що вже існували), і, в кінцевому рахунку, повернутись до вихідних цінностей існування людини й суспільства. Звичайно, народжуючись культура проявляє себе на нижчому (вітальному) рівні, коли у людини переважає потреба у власному житті. Але, якщо порівнювати з цивілізованими народами, ця потреба істотно інша – не стільки в житті окремої людини, скільки в житті роду, племені [2]. А, відповідно, і цінності цієї культури є

загальнозначущими, значущими для роду (племені) нормами життя, поведінки, відносин.

Свято – один з перших феноменів культури, найперша форма дозвілленої діяльності, в якій людина виступає багаторівневою субстанцією, яка формує низку зразків і ідеалів (форми поведінки, моральні норми, орієнтири для порозуміння й усунення конфліктів, тенденції майбутнього тощо). У соціокультурному процесі творення людини, становленні власне людської екзистенції проявляється поліфункціональність свята як феномену культури, що сприяє подоланню протилежності крайніх полюсів екзистенціювання особистості, зняття дисгармонії в соціокультурному просторі та усунення одноманітності буття. Воно вносить атмосферу свободи, радості, творчості в атмосферу буднів з їх суворою регламентованістю та впорядкованістю. Разом з тим поза філософською аналітикою залишаються сутнісні, змістотворчі ціннісно-сміслові концепти свята, що іманентно в ньому присутні. Це обумовлює *мету статті* – визначити свято як своєрідну фазу колективного життя, що постає інституціоналізацією основних цінностей спільноти в спеціально визначених просторі й часі.

Виклад основного матеріалу

Осягнення природи свята дає можливість зрозуміти його смислове призначення, уявити багатоманіття символічних конструкцій існування, відрефлексованих розумом людини на шляху між минулим, сьогоденням і майбутнім. Витоки свята як символічного культурного артефакту необхідно шукати в антропосоціогенезі – процесі становлення людини як природної, соціальної та душевно-духовної цілісності. Будучи частиною культури, воно виступає одним із способів суспільного буття, що впливає на вдосконалення суспільних здібностей людини.

В основі свята лежить положення про неукоріненість людини в природі, сутність якого полягає в прагненні людини до реалізації надбіологічних потреб, зумовлених вимогами компенсації недосконалості і незавершеності людської природи. Адже, «людина в своєму бутті не обмежується природним способом існування. Людське буття винесено за межі її біологічного існування в штучний світ предметів, процесів, взаємовідносин, в світ створюваних смислів і символів» [10, с. 3]. Людина творить предмети, що не мають безпосереднього утилітарного застосування, створює світ «оживших предметів» – цінностей, які мають власне людський смисл і значення. Цей новий, ціннісно-смісловий універсум визначає специфіку людського способу буття у світі.

Людина для специфічно людського освоєння світу знайшла необхідну підтримку в символічній реальності. Як зазначає Е. Кассіпер, «Людина живе відтепер не тільки у фізичному, а й у символічному універсумі. Мова, міф, мистецтво, релігія – частини цього універсума, ті різні нитки, з яких сплітається символічна мережа, складна тканина людського досвіду» [5, с. 28]. Саме цей символічний універсум дозволяє адекватно сприймати навколишню реальність, здійснювати цілепокладальну діяльність і доцільну життєдіяльність, взаємодіяти з іншими людьми. Людина намагається упорядкувати своє культурне буття за допомогою символічного оволодіння часом. Для задоволення цієї потреби і виникло свято як символічна форма культури.

Символи – це метафоричні замальовки психічної реальності, аспекти тих образів, які контролюють, спрямовують поведінку людини і надають сенсу її життю. Саме символічна мова, якою володіє свято як інститут, що регламентує форми і норми поведінки людини в суспільстві, створює, за словами М. Бахтіна, особливий святковий стан. Символи виражаються в аналогіях, а тому символічний світ – це досвід в образах і образів. Вони виражають єдність культурної спільноти і її приналежність до світової єдності. Тому все різноманіття символів окремої «локальної» культури в своєму смисловому полі вичерпує перелік усіх «модусів» діяльності індивідів, які її складають. Можна сказати, що структура символів, відтворених індивідами окремої спільноти у святковій діяльності, є основою їх мислення.

Свято як символічна форма культури виражає широкий спектр екзистенціально значущих для людини проблем. Більше того, ми поділяємо позицію тих дослідників, які обґрунтовують саме свято як екзистенціал людського буття. Так, М. Слюсаренко доводить, що «екзистенціал свята, конституційований як самостійний модус буття людини, зумовлений смислоутворюючими цінностями людського буття в їх соціальній динаміці» [9, с. 7], І. Гужова зазначає, що «святкове світовідчуття виникає в момент усвідомлення людиною своєї здатності будувати штучний світ культури як природний, тобто за законами гармонії. У цьому прагненні до гармонії людина виявляє свою сутність як творця й носія культури й критерій смислової доцільності своєї життєдіяльності. Таким чином, святкове світовідчуття з'являється як виправдання культурної самореалізації й продукує оптимістичний настрій індивіда й соціуму» [4, с. 149].

Інтерпретація свята як модусу екзистенціалу людського буття, що виражає й акумулює специфічно людські цінності та смисли, цілком

узгоджується із вихідними настановами символічного підходу, відповідно до якого й культура в цілому, й свято як її феномен акумулюють і виражають специфічно людські смисли. «Цінності й смисли – це те, на чому ґрунтується виразна сила культури, це те, що уможливило її естетичний модус, це моменти «зчеплення» людини зі світом, у якому відбувається не тільки її самоідентифікація як окремої сутності, але й ідентифікація культури як єдиного смислотворчого об'єкту буття» [4, с. 128]. Саме ціннісно-смысловий вимір культури виражається, відтворюється й транслюється у святі: у ньому «культура з'являється не як сукупність технологій, а як сукупність цінностей і смислів, які вона транслює в почуттєвих образах учасникам урочистостей» [4, с. 128]. У цьому теоретичному контексті необхідно враховувати, що свято «не пропонує людині готового смислу, воно виводить її на шлях до нього» [6, с. 177]. Причому, «святкове світовідчуття народжується через усвідомлення його втрати. У цьому простежується ще одна специфічна риса святкового смислопокладання – воно не продукує нові смисли, а повертає до життя втрачені, оскільки бачить у них підстави мірила цілісності культури».

Ціннісний потенціал свята реалізується через функції, які воно виконує в культурному бутті людини. Зазначимо, що свято є надзвичайно поліфункціональним. Передовсім, як символічна форма культури воно здійснює визначальний вплив на конституювання та структурування культурного хронотопу. Ця здатність реалізується через *функції смислопокладання, смислотворення та упорядкування смислів*. Свято вносить і відтворює в культурному бутті сакральні смисли. Завдяки вже власному святковому хронотопу, в якому завжди виділяється якийсь головне свято, ця символічна форма культури виконує *функцію ціннісно-смыслову інтеграції*, а також *вибудовує* в просторі культури конститутивну для нього *ієрархію цінностей і смислів*, закріплюючи цю ієрархію у відповідних святкових ритуалах. До того ж, саме свято є конгломератом різних елементів зі зворотньо-поступальним рухом; у цьому сенсі в його змісті можна побачити прояв «ідеї вічного повернення» – повернення до того, що вже було й підтвердило свою буттєву продуктивність. Регулярно циклічне «повторювання» в святкових ритуалах, у яких символічно втілені й закріплені найбільш значущі для певної спільноти вищі цінності й смисли, а також продуктивний досвід соціокультурного життя, надає святу *значення колективної пам'яті та механізму культурної спадковості*.

З вище названими функціями тісно пов'язана *світоглядна функція* свята. Саме через смислопокладання, упорядкування смислів і ціннісно-смыслову інтеграцію свято бере активну участь у формуванні світорозуміння і світовідношення людини в культурі. Зазначимо, що виконуючи світоглядну функцію, воно формує оптимістичне світовідношення, оскільки не лише забезпечує «урочисте відновлення життя», а й у своєму протистоянні будням утворює опозицію не просто звичайним дням, а особливо нещасливим дням.

Світоглядна функція свята є складовою його *виховного потенціалу*. Воно споконвічно виступало способом залучення підростаючого покоління до традицій, ідей і вірувань предків, що завжди мало виховне значення. Цей потенціал підсилюється ще й тим, що свято створює й відтворює певну нормативну регламентацію в культурі, навіть коли порушує її в святковому бешкетуванні, яке є не просто хаотичним розгулом природних пристрастей, а підпорядковане певній ігровій логіці, певним правилам «святкової гри».

Підпорядковуючи особистість певним культурним нормам і правилам, свято виконує функцію *соціалізації*. Вона обумовлена тим, що будь-який акт святкової поведінки індивіда соціальний за своєю сутністю, адже включений через канали різного гатунку в контекст соціальної дійсності й функціонування соціальної системи. Це уможливило максимально зрозуміле й стійке засвоєння індивідом інформації на тлі високого емоційного підйому. Але в цьому контексті треба зазначити, що соціалізація як обов'язкова основа святкової культури припускає багатоваріантність внаслідок наявності в хронотопі свята простору свободи.

Колективний характер свят відбиває не просто факт участі в них якоїсь маси людей, а наявність цілком певної єдиної спільноти (групи, що вважає свято своїм надбанням і органічним способом вираження своїх цінностей). Зв'язок свята із самосвідомістю особистості й спільноти припускає в ньому риси відокремлення, що виражають усвідомлення «я» і «ми». Те, що відрізняє представників однієї групи від представників іншої, поєднує й гуртує їх (етнічної, регіональної, територіальної, професійної, вікової і т. д.).

Однією з онтологічних сутностей свята є те, що воно об'єднує різні групи. Свято завжди було подією особливою і засобом консолідації певної групи. Якщо повсякденна культура «відцентрована» за своєю сутністю, оскільки «розділяє» цілісність соціуму за різними ознаками (професійними, гендерними, віковими тощо), то святкова культура, навпаки, виконує *функцію інтеграції*

та консолідації суспільства. При цьому вона виступає каналом трансляції й обміну цінностей та смислів, які є значущими для даної культурної спільноти і в актуальному, і в континуальному контекстах.

Основою святкової консолідації є почуття причетності й співпереживання, що виникають в процесі обрядового оформлення важливої для суспільства події. Свято дає можливість усім представникам культурної спільноти відчувати себе причетними до неї, а також зберігати пам'ять про цю подію, яка є важливою для збереження цілісності спільноти й виходить за межі повсякдення.

Свято – це сфера надособистісних, загальних смислів, які люди зберігають, відтворюють і передають від покоління до покоління особливим чином. У такій якості воно конститує не тільки соціальність людини, а й її індивідуальність. За визначенням Е. Берка, свято – це система суспільних символів і значень, у межах яких формується «самість», емоційна сфера й суб'єктивний досвід [1, с. 168].

Свято надає культурній реальності визначеної етнічної та національної специфіки. Звісно, окремі святкові елементи мають загальний характер і можуть повторюватись у традиціях багатьох народів. Це насамперед стосується того пласту свята, який символічно виражає сакральні смисли. Але ці елементи вписані в загальну систему традицій можуть утворювати й нові комбінації з іншими елементами, які вже символічно виражають узагальнений колективний досвід, який є значущим саме для певної культурної спільноти. «Саме в цьому особливому системному взаємозв'язку, – пише Е. Маркарян, – полягає джерело індивідуальної неповторності культур і трансляції досвіду кожної з них» [8, с. 201]. Цей особливий системний взаємозв'язок надає святу характер самотньої й неповторної святкової культури певного народу. Саме в межах такої святкової культури свято може бути представленим і перетворюватись із певного ідеально-типового конструкту на реальний феномен культурного буття. І саме в такій якості святкової культури воно закріплює, укорінює й передає традиційні цінності цієї конкретної культури, тим самим визначаючи її етнічну та національну специфіку.

Функціональна спроможність свята визначати етнічну та національну специфіку культури обумовлена також тим, що воно посідає одне з провідних місць серед культурних механізмів формування національного характеру. Представники школи «Анналів» (Р. Бенедикт, М. Мід, Д. Рісмен, В. Овчинников та ін.), розробляючи концепт «національний характер»,

прагнули вловити особливий дух культури. Вивчаючи спосіб життя, побут, норми спілкування, релігію, традиції різних народів, учені виявили, що основою національного характеру є «стійка повторюваність стереотипів поведінки людини, реалізованих, насамперед, у міжперсональній взаємодії» [3, с. 17]. Регулярно циклічно повторювані святкові ритуали з їх специфічними комунікативними кодами актуалізують і організують такого роду взаємодію, створюючи тим самим міцне підґрунтя для формування національного характеру.

Однією з сутнісних ознак свята є його протиставлення будням. У цій компаративній опозиції свято набуває сенсу особливого, ідеального світу, що добудовується до світу звичайного, буденного, виконуючи *компенсаторну функцію*. Вона обумовлена спроможністю свята задовольняти ті фізіологічні, соціальні та екзистенційно-психологічні потреби, які не можуть бути задоволені в буденному житті – це й відпочинок від буденної праці, й відновлення фізичних та психічних сил, й зняття емоційно-психологічної та екзистенційно-психологічної напруги, й поповнення дефіциту емоційно-естетичних переживань та вражень. Зауважимо, що свято компенсує не тільки обмеження та заборони встановлені буднями на задоволення та насолоди. Будучи особливою моделлю світу, воно знаходиться в іншому просторі й іншому часі. Перебування в середині такої моделі, в її особливому просторі й особливому часі, як і сам факт її існування, виявляється здатним зняти або розв'язати (хоча й ілюзорно) протиріччя реальної дійсності.

Компенсаторне значення свята по відношенню до буднів можна також інтерпретувати як встановлення та підтримання балансу між природним і духовним в людині та її культурному бутті. У цьому проявляється *гармонізуюче значення* свята.

Однією з найбільш фундаментальних для свята є *художньо-естетична функція*. Кожне свято є проявом естетичної культури. Л. Лаптева справедливо зауважує, що «... естетична функція відображає, по-перше, ціннісне естетичне ставлення людини до навколишньої дійсності, а, по-друге, потребу людини в гармонії із самою собою, навколишнім середовищем і суспільством» [7, с. 17]. Вона полягає в тому, що святкові ритуали (дійства), оформленні як вистави, пробуджують, формують і розвивають естетичні почуття та уявлення людини, а також є джерелом народження як окремих видів мистецтва – танцю, співу, музики, театру, так і мистецтва в цілому як самостійної символічної форми культури. Але цим художньо-естетичне

значення свята не вичерпується. У сфері свята зароджується естетична свідомість з її здатністю цінувати гарне, народжене національною культурою, і надавати їй особливого змісту. На ґрунті святкової естетичної свідомості формується уява людини, а також здатність радіти й сміятись. Ці людські можливості об'єктивуються в синкретичних діях танцю, музики, співу, драматичної гри, спортивних змагань тощо.

Свято як ідеальний світ, надбудований над світом чуттєво-реальним, сприяє *формуванню й розвитку здатності людини до трансцендентування*, до виходу у світ надутилітарних, вищих, абсолютних цінностей і смислів. У свою чергу, ця здатність лежить в основі *формування й розвитку духовності* людини.

Особливе місце займає *комунікативна функція* свята. Вона є системоформуючою для функціонування самого свята. Комунікація, спілкування є наскрізною його складовою. Спілкування є найбільш загальною, універсальною категорією, що встановлює зв'язки індивідів один з одним і з навколишнім середовищем (природним та соціальним). Спілкування є неодмінною умовою функціонування кожного соціального організму; зв'язки спілкування не тільки повторюють систему функціональних відносин різних компонентів суспільства, вони є його найважливішим структурним вираженням. З цієї позиції спілкування, виступаючи системостворчою ознакою суспільства, завжди має певні просторові й часові характеристики, зокрема, для спілкування є важливим, у межах якого простору воно відбувається й які часові характеристики

має. Оскільки будь-яке свято – результат локалізації спілкування як у часі, так і в просторі, до того ж в особливому святковому просторово-часовому вимірі, то саме на ньому «народжується» особливе святкове спілкування.

Висновки

Свято є основоположним і невід'ємним елементом культурного буття людини. Упродовж усієї історії людства воно виступало універсальною формою емоційно-символічного вираження, утвердження й трансляції найважливіших ціннісно-світоглядних установок культури в її конкретній історичній формі. Завдяки святковим ритуалам відбувались узагальнення, канонізація й передача соціально значущого досвіду, а також його індивідуальне засвоєння, що сприяло збереженню соціального континууму людського буття та соціальної якості самої людини. Змінювались зміст, форма, символіка свят, але, при цьому, зберігалась ціннісна природа свята, яка визначала його функціональну спрямованість як способу впорядкування культурного буття людини.

Проаналізувавши ціннісну основу свята, можемо стверджувати, що святкова культура є сферою надособистісних, загальних смислів, які зберігаються й відтворюються членами суспільства та в особливий спосіб передаються від покоління до покоління. За святковими формами можна скласти загальне уявлення про конкретну епоху, про ціннісні орієнтації людини різних епох. Саме це змушує сучасну людину звертатись до минулого, щоб співвіднести й вивести актуальні для сьогодення цінності, які б допомогли їй віднайти гармонію у стосунках з природою, іншими людьми й самою собою.

Список использованных источников

1. Берк Э. Философское исследование о происхождении наших идей возвышенного и прекрасного. Пер. с англ. Б. В. Мееровский. М. : Прогресс, 1979. 237 с.
2. Большаков В. П., Новицкая Л. Ф. Особенности культуры в ее историческом развитии (от зарождения до эпохи Возрождения) [Электронный ресурс]. Библиотека «Полка букиниста». URL: http://society.polbu.ru/bolshakov_culture/ch10_i.html
3. Велик А. А. Культурология. Антропологические теории культур. М. : Наука, 1999. 241 с.
4. Гужова И. В. Праздник как феномен культуры в контексте целостного подхода. Дисс. ... кандидата философ. наук. Томск, 2006. 164 с.
5. Кассирер Э. Избранное. Опыт о человеке. М. : Гардарики, 1998. 780 с.
6. Касьянова К. О русском национальном характере. М.: Академический проект; Екатеринбург : Деловая книга, 2003. 560 с.,
7. Лаптева Л. С. Социально-эстетическая природа и

References

1. Berk È. Filosofskoe issledovanie o proishozhdenii naših idej vozvyšennogo i prekrasnogo. Per. s angl. B. V. Meerovskij. M. : Progress, 1979. 237 s.
2. Bol'shakov V. P., Novickaâ L. F. Osobennosti kul'tury v ee istoričeskom razvitii (ot zaroždeniâ do èpohi Vozroždeniâ) [Elektronnyj resurs]. Biblioteka «Polka bukinista». URL: http://society.polbu.ru/bolshakov_culture/ch10_i.html
3. Velik A. A. Kul'turologiâ. Antropologičeskie teorii kul'tur. M. : Nauka, 1999. 241 s.
4. Gužovaâ I. V. Prazdnik kak fenomen kul'tury v kontekste celostnogo podhoda. Diss. ... kandidata filosof. nauk. Tomsk, 2006. 164 s.
5. Kassirer È. Izbrannoe. Opyt o čeloveke. M. : Gardarika, 1998. 780 s.
6. Kas'anova K. O russkom nacional'nom haraktere. M. : Akademičeskij proekt; Ekaterinburg : Delovaâ kniga, 2003. 560 s.,
7. Lapteva L. S. Social'no-èstetičeskaâ priroda i funkcii massovogo prazdnika. Avtoref. dis. ... kand. filos. nauk. M., 1975. 22 s.

- функции массового праздника. Автореф. дис. ... канд. филос. наук. М., 1975. 22 с.
8. Макарян Э. С. Теория культуры и современная наука: Логико-методологический анализ. М.: Мысль, 1983. 284 с.
 9. Слюсаренко М. А. Праздник как объект философской рефлексии: онтологический статус и экзистенциальный смысл. Дисс. ... кандидата философских наук. Кемерово, 2007. 196 с.
 10. Сысоева Л. С. Антропологический образ культуры и его поиски на рубеже тысячелетий. *Вестник Томского гос. пед. ун-та*. 2000. Вып. 3 (19). Серия: Гуманитарные науки. С. 3–6.
8. Makarân È. S. Teoriâ kul'tury i sovremennaâ nauka: Logiko-metodologičeskij analiz. M. : Mysl', 1983. 284 s.
 9. Slūsarenko M. A. Prazdnik kak ob"ekt filosofskoj refleksii: ontologičeskij status i èkzistencial'nyj smysl. Diss. ... kandidata filosofskih nauk. Kemerovo, 2007. 196 s.,
 10. Sysoeva L. S. Antropologičeskij obraz kul'tury i ego poiski na rubeže tysâčeletij. *Vestnik Tomskogo gos. ped. un-ta*. 2000. Vyp. 3 (19). Seria: Gumanitarnye nauki. S. 3–6.

Відомості про автора:

Троїцька Тамара Серафимівна
ORCID 0000-0002-4062-5764
доктор філософських наук, професор,
професор кафедри історії, археології
і філософії,
Мелітопольський державний
педагогічний університет імені Богдана
Хмельницького
(Мелітополь, Україна),
troizka@ukr.net

Троїцька Олена Михайлівна

ORCID 0000-0003-4330-084X
доктор філософських наук, доцент,
професор кафедри історії, археології і
філософії,
Мелітопольський державний
педагогічний університет імені Богдана
Хмельницького
(Мелітополь, Україна),
troizka2015@ukr.net

Поправко Ольга Вікторівна

ORCID 0000-0002-4765-2300
кандидат філософських наук,
старший викладач кафедри історії,
археології і філософії,
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького
(Мелітополь, Україна),
popravko_olga@ukr.net

Рецензент:

доктор філософських наук,
професор Дольська О. О.

Information about the author:

Troitska Tamara Serafimivna
ORCID 0000-0002-4062-5764
Doctor of Philosophical Sciences,
Professor,
Professor of History, Archaeology &
Philosophy Department,
Bogdan Khmelnytsky Melitopol
State Pedagogical University
(Melitopol, Ukraine),
troizka@ukr.net

Troitska Olena Mykhailivna

ORCID 0000-0003-4330-084X
Doctor in Philosophical Sciences,
Associate Professor,
Professor of History, Archaeology &
Philosophy Department,
Bogdan Khmelnytsky Melitopol
State Pedagogical University
(Melitopol, Ukraine),
troizka2015@ukr.net

Popravko Olga Viktorivna

ORCID 0000-0002-4765-2300
Candidate of Philosophical Sciences,
Senior lecturer of History, Archaeology
& Philosophy Department,
Bogdan Khmelnytsky Melitopol
State Pedagogical University
(Melitopol, Ukraine),
popravko_olga@ukr.net

Reviewer:

Doctor of Philosophical Sciences,
Professor Dolska O. O.